

36.

Jegyzőkönyv

*Felvétel Kolozsvárt, 1937. május hó 30-án, az Országos Magyar Párt
Intézőbizottságának üléséről.*

Jelen vannak ezen jegyzőkönyvhöz ./ . alatt mellékelt jegyzékben feltüntetett intéző bizottsági tagok.

Távolmaradásukat kimentették: dr. Abrudbányai Ede, dr. Balogh Arthur, Bartalis Ferenc, dr. Bernády György, dr. Drexler Béla, dr. Fábián László, dr. Fekete Andor, dr. Ferenczy Géza, br. Josika János, dr. Meskó Miklós, dr. Molnár Dénes, dr. Nagy Jenő, dr. Nagy Lajos, Sulyok István ref. püspök, Szabó Béni, dr. Széll Lajos, Vásárhelyi János ref. püspök, dr. Veterány Viktor.

Elnököl: dr. Inczedy-Joksman Ödön, a jegyzőkönyvet vezeti: dr. Deák Gyula.

Elnök üdvözli a megjelenteket, és az ülést megnyitja. Bejelenti, hogy gr. Bethlen György elnök betegsége miatt az ülésen nem vehet részt, és a szervezeti szabályzat 51. §-a alapján ügyvezető alelnököt bízta meg az ülésen a helyettesítésével. Tolmácsolja az ülés tagjainak az elnök üdvözlését.

Tudomásul vétetik.

Napirend előtt a Bihar megyei tagozat elnöke, Markovits Manó kér szót. Előterjeszti a Bihar megyei és nagyváradi tagozat közös választmányának folyó év május 24-én egyhangú lelkesedéssel hozott határozatát, melyben magyar szívből jövő szeretettel üdvözli a Magyar Párt országos elnökét: dr. gr. Bethlen Györgyöt, akinek elismerését és háláját fejezi ki azért, mert kisebbségi életünk változatai közepette, de főként a legutóbbi időkben végzetesen hanyatlóvá vált fordulatai alatt higgadt, komoly és férfias odaadással vállalja a pártvezetés és politikai irányításának nehéz terhét. Mély tisztelettel átérzi országos elnöke ama törekvésének fontosságát, amellyel magyarságunknak mai visszaszorítása és hátratétele idején valóban hősiesség kitérővel igyekszik megtalálni azt a talpalatnyi biztos helyet, melyen dicső múltunk tudatában magyar becsülettel vethetjük meg lábunkat. Biztosítja országos elnökét arról, hogy helyesli az általa követett politikai taktikát, nyomon követi őt a kijelölt politikai irányban és mivel úgy véli, nem közömbös a vezér előtt annak tudata, hogy egy tömören álló, tettekre kész és lelkes tömeg áll a háta mögött, nemzetmentő munkájának sikere érdekében kitartásra és a küzdelem további folytatására kéri fel őt. (Elnököt az intézőbizottság tagjai hosszas, szűnni nem akaró ünneplésben részesítik.)

Intézőbizottság az előterjesztett javaslatot egyhangú lelkesedéssel elfogadja.

1. *Főtitkár* felolvassa ügyvezető alelnök jelentését.

Dr. Willer József felolvassa a parlamenti csoport jelentését. Úgyszintén előterjeszti Nagy Sándor bukaresti ref. lelkésznek a bukaresti ref. felekezeti iskolák részére folyamatba teendő országos segélyezés iránti kérését azzal, hogy ezen iratot sokszorosítani fogja és az összes tagozati elnökségeknek meg fogja küldeni.

Dr. Gyárfás Elemér ismerteti a nemzeti munkavédelmi törvény tervezetét. Rámutat azokra a befolyásokra, melyek az eredeti tervezetet a kisebbségekre nézve még elviselhetetlenebbé igyekeznek tenni. Bejelenti, hogy a Párt elnöke egy küldöttség élén tiltakozott a miniszterelnöknél,¹⁸⁰ kereskedelmi miniszternél¹⁸¹ és külügyminiszternél¹⁸² a tervezet törvénytelen és alkotmányellenes intézkedései ellen, és tiltakozásunkat memorandumban közölte a szakminiszterekkel. Előadja, hogy a szabadfoglalkozásokra is ki akarják terjeszteni a nemzeti munkavédelem ürügye alatt a jogfosztó intézkedéseket, és különösen a kisebbségi ügyvédséggel szemben lépnek fel a legnagyobb nyomással. Előterjeszti a következő határozati javaslatot: az intéző bizottság helyesléssel veszi tudomásul, hogy az elnökség és a parlamenti csoport erőteljesen állást foglalt az úgynevezett nemzeti munkavédelmi törvény terve, általában a szabad foglalkozásúak munka- és kereseti lehetőségeinek elvonása vagy megbénítása ellen.

Az intéző bizottság fájó keserőséggel és elszánt határozottsággal tiltakozik minden ilyen törekvés ellen és megállapítja, hogy ezek szöges ellentétben állanak az alkotmány s a nemzetközi alapszerződések sarkalatos rendelkezéseivel. Mindenképpen helyesli tehát, hogy a pártvezetőség e sérelem ilyen jellegére nyomatékosan felhívta az illetékes kormányfőfiak figyelmét.

Az intézőbizottság nem adja még fel a reményt, hogy a felelős tényezők higgadt megfontolása az utolsó órában meg fogja a rendelettörvény kiadását akadályozni, de ugyanilyen eréllyel tiltakozik az ellen is, hogy ilyen törvény hiányában jogosulatlan kerülő eszközök útján valósíttassanak meg ezek a célok, és ilyen kísérletekkel szemben a magyar munkaadóktól elvárja a szilárd kitartást és fajtestvéri szolidaritást.

Mély megütközéssel utasítja vissza az intézőbizottság azokat az elveket és elgondolásokat, melyek a szellemi munkások különböző egyesüléseink május 17-i bukaresti gyűlésén kifejezésre jutottak.¹⁸³

Még súlyosabb megdöbbenéssel állapítja meg az intézőbizottság, hogy egyik fontos szellemi foglalkozási ágat, az ügyvédséget illetően május 9-én már egy törvény által alkotott testület, az ügyvédi kamarák kongresszusa, hozott ilyen sérelmes értelemben végrehajtható hatállyal bírói határozatot, és meghozta ezt akként, hogy a kongresszus rendezői durva testi erőszakkal akadályozták meg a magyar ügyvédség illetékes és illusztris képviselőit abban, hogy a kongresszuson törvényben biztosított joguk alapján megjelenhessenek, ellenvéleményüket kifejezhessék és szavazati jogokat gyakorolhassanak.

Az intézőbizottság megnyugvással és helyesléssel veszi tudomásul, hogy a május 9-i ügyvédkongresszus határozatai¹⁸⁴ is az ezt megelőző és követő akciók ellen a magyar ügyvédek nemzetközi szerződésben biztosított jogukkal élve, panasszal fordulnak a Nemzetek Szövetségéhez és megbízza az elnökséget, hogy e panaszhoz a magyarság egyetemes nevében csatlakozzék s azt mindenben támogassa.

Dr. Soós István elfogadja a határozati javaslatot, de kiegészítendőnek tartja azzal, hogy a Párt forduljon a miniszterelnökhöz, igazságügyminiszterhez¹⁸⁵ az ügyvédkongresszus határozatának megsemmisítése iránt, mert véleménye szerint a kormánynak az autonóm intézmények felett is van felügyeleti joga, és ebből kifolyólag a törvénnyel és alkotmánnyal, valamint nemzetközi szerződésekkel ellenkező határozatot megsemmisítheti.

A kizárólagos román nyelvű cégtáblák elrendelése ellen újabb intervenciót kell folyamatba tenni,¹⁸⁶ és a hírlapok útján ennek megtörténtét nyilvánosságra hozni. Kontenciós kereseteket kell az illetékes táblákhoz benyújtani, hogy bírói ítéletben provokáljunk döntést ez ellen a törvénytelen rendelkezés ellen – a román közvéleményt magunk iránt kell hangolni, meg kell találni ennek a megfelelő módját, mert tovább nem tűrhetjük tétlenül az ellenünk irányuló uszításokat. E célból ajánlja, hogy a „Timpul”¹⁸⁷ című román lapban időnként helyreigazító közlemények jelenjenek meg. Égetően sürgősnek tartja a kisiparosság megszervezését.

Dr. Kovács Árpád, az ügyvédkongresszus határozata alkotmányellenes, törvénytelen és a kisebbségi szerződésbe ütközik és ezért megtámadható a bírói fórumok előtt, de annál sokkal hatásosabbnak tartaná a népszövetségi panasz beadását. – A nemzeti deposszedálás leginkább kulturális téren mutatkozik. Ipari iskolák alapítását lehetetlenné teszik, hogy az ipari utánpótlást megakadályozzák. Döbbenetes az a cinizmus, mellyel a munka szabadságát hirdetik, mikor ugyanabban a törvényben a munka lehetőségét megakadályozzák. Nézete szerint mindezek csak a népszövetségi panaszok benyújtásával segíthetünk. Ezért összes kisebbségi sérelmeink egységes feltárására egy memorandum készítenőd, és ennek alapján a folyó évi nagygyűlés elé határozati javaslat terjesztendő, mely a politikai, gazdasági és kulturális deposszedálásunk miatt népszövetségi panasz benyújtását javasolja.

Dr. Hinléder Fels Ákos elfogadja dr. Gyárfás Elemér határozati javaslatát annak kiegészítésével, hogy az egyenlőtlen adózás, a közmunka-szolgáltatások visszaélései és a községi költségvetések törvénytelen összeállítása miatt szintén adassék be népszövetségi panasz. A Székelyföldön elviselhetetlen adóterhekkel sújtják a lakosságot, a közmunka-szolgáltatások már a testi sanyargatás jellegével bírnak, görögkeleti templomokat építenek olyan székelyföldi községekben a község lakosságának pénzén, ahol románok nem is laknak. A székely nép elrománosítására minden eszközt igénybe vesznek, a közbirtokosságokat már annyira sanyargatják, hogy a súlyos terhek miatt a vagyonukról is hajlandók lemondani. Hírlapokban nem világosíthatjuk fel népünket a cenzúra miatt. Az iskolai büntetések, a pótadók elviselhetetlen terhei és a fentebb említett szolgáltatások mind a székely nép tönkretételét célozzák. Ismerteti a román sajtóban ellenünk folyó uszításokat és azoknak a Székelyföldön érezhető hatásait. Megdöbbenéssel állapítja meg, hogy a székelység körében az elkeseredés oly nagymérvű, hogy el akarják hagyni szülőföldjüket. Mindezek orvoslására egyedül a népszövetségi panaszoknak sorozatos benyújtását tartja az egyedüli célravezetőnek.

Purgly László nem tartja helyesnek, hogy a bukaresti felekezeti iskolák részére országos gyűjtés indíttassék, mert az egyes tagozatok, illetőleg egyházközségek tagjainak teherbíró képességét a saját iskoláik segélyezése is túlságosan igénybe veszi. Javasolja, hogy általánosságban az iskolasegélyezés központilag irányíttassék, hogy ezáltal ne történhessék meg az, hogy az élelmesebbek segélyhez jutnak a szerényebbek pedig tovább küzdenek a nyomorúsággal. Az egyházi főhatóságok képviselőinek bevonásával a párt központi vezetősége kell az iskolakérdést irányítsa és a segélyezés felosztását eszközölje.

Dr. Parecz Béla a kizárólagosan román nyelvű cégfeliratokra vonatkozó törvénytelen rendelet ellen erőteljesen kell állást foglalni, mert már odáig fajult a sovén álláspont, hogy nemcsak a cégfeliratokat, hanem kereskedelmi árjegyzékeket, étlapokat és röpcédulákat is kizárólag csak román nyelven lehet forgalomba hozni. Ezen rendelkezés ellen kontenciós kereset adandó be az illetékes táblához az érdekeltek által. Javasolja, hogy ezen jogorvoslati eljárás igénybevételére a tagozatok köriratban hívassanak fel.

Perédy György örömmel állapítja meg, hogy az 1924. évi brassói nagygyűlésünkön általa előterjesztett indítványok¹⁸⁸ gondos végrehajtása folytán a magyarságnak Erdélyből való kivándorlása teljesen megszűnt. Sajnálattal kell azonban reámutatnia arra, hogy az elnéptelenedésünk most már a hivatalos közegek közbenjárása folytán tervszerűen fokozódik, amennyiben a kényszerű vallásfeladások és névváltoztatások miatt évről évre csökken a magyarságnak a hivatalos száma. Indítványt terjeszt elő, hogy a párt a magyar egyházakkal egyetértésben tegye ezen kérdést megfontolás tárgyává, hogy ezen nemzeti szempontból pusztító hatású akció megállíttassék, vagy legalább is csökkentessék. Javasolja, hogy a tagozati vezetőségek nyilvántartást vezessenek az áttérésekről és névváltoztatásokról, illetőleg az anyakönyvek önkényes kiigazításáról, az így összegyűjtött adatokat a tagozatok elnökségei a központi pártelnökségnek terjesszék fel, hogy az így megállapított hiteles adatok alapján lehessen gondoskodni a védekezésről.

Dr. Pál Gábor a nemzetüldözés leírhatatlan gyötrelmeiben szenved az egész erdélyi magyarság és különösen a székely nép. Ha valaki azt hiszi, hogy ezt a folyamatot pártülésekkel, vagy parlamenti felszólalásokkal meg lehet állapítani, az naiv álmódó. És ne gondolja azt sem senki, hogy a jövőben ez csökkenő tendenciát fog mutatni, sőt ellenkezőleg, fokozódni fog, mert az elvakult sovén nacionalizmus az utóbbi években divatos és népszerű jelszóvá vált, melyet alattomos eszközökkel és intézkedésekkel a kormány is elősegít. A kormánnyal való megegyezési kísérletekkel ezt az irányzatot nemcsak csökkenteni nem fogjuk, hanem gyengeségünket árulva el, még erőteljesebben magunkra szabadítjuk az elpusztításunkat célul kitűző elemeket. Az egyezkedési kísérletekkel csak apró-cseprő eredményeket lehet elérni, mellyel kifelé azt fogják bizonyítani, hogy túlzottak panaszaink, de a valóságban az immár elviselhetetlen szenvedéseinket nem fogják enyhíteni. Nemzeti erő kifejtésünknek egyik súlyos akadálya a magyar egyházaknak egymástól divergens intézkedése és magatartása. Egyházi és iskolai sérelmeinkben azért nem tudunk nagyobb eredményeket elérni, mert nincs meg a magyar egyházak harmonikus együttműködése. A magyar közvéleménynek erőteljes és egységes nyomása kell ahhoz, hogy az egyházak fokozott tevékenységet fejtsenek ki a sérelmek orvoslására, mert a párt sérelmi panaszai különösen egyházi és iskolai téren a kormány részéről túlzottaknak és célzatosaknak minősítettnek. Előfordult az az eset is, hogy az iskolai tanügyi kérdésekben az egyházak egymással ellentétes utasításokat adtak ki. Gerilla harcot folytatni e téren nem lehet, egységes irányításra és vezetésre van szükség. – Az ellenünk folyó nemzetiségi izgatásokat és különösen a hírlapi uszításokat pontosan össze kell gyűjteni, és minden egyes esetben a bírósághoz kell fordulni jogorvoslatért. Ilyen természetű panaszaink és sérelmeink orvoslását nemzetközi fórumoktól várni nem lehet, mert ez a belföldi bíróságok illetékessége alá tartozik. Meg kell azonban találni a módját annak, hogy elviselhetetlen sérelmeinket a világ közvéleménye elé tárjuk. A gyáva, meghunyászkodó magatartást fel kell váltsa egy erőteljes megmozdulás. A parlamenti csoportunk újjászervezése, illetőleg az országos választások alkalmával helyet kell adni a

bátor és a nemzeti érdekeket elszántsággal védő fiatal generációnak. Szükségesnek tartja, hogy a folyó évi nagygyűlés impozáns módon adjon kifejezést ennek a jövőben tanúsítandó önérzetes és öntudatos magatartásnak. Azért kellett ezeket így elmondja, mert szóbeszédekben és sajtóközleményekben olyan hangok jelentkeznek, hogy kisebbségi egyezményrel meg lehet oldani jelenlegi súlyos helyzetünket, és a hídverés elcsépeelt hangoztatásával helytelen irányt akarnak adni jövőben követendő magatartásunknak.

Dr. Árkossy Jenő nem látja olyan sötét színben a helyzetet, mint dr. Pál Gábor, dr. Hinléder Fels Ákos és Perédy György, mert örömmel kell megállapítsa, hogy Marostorda vármegyében az elnemzetlenítő akcióval szemben erőteljes ellenállás mutatkozik, az erőszakos vallásátírások és névváltoztatások ellen, minden rendelkezésükre álló eszközzel védekeznek, sőt vannak községek, hol az agyonsanyargatott magyarság utolsó filléreiből kultúrházakat és iskolákat épít. Bizton él benne a reménység, hogy súlyos szenvedéseink dacára is nem fogunk elpusztulni, fennmaradunk. A népet ezen öntudatában szeretettel és a vele való fokozott foglalkozással és támogatással kell megerősíteni.

Elnök a vitát bezárja, és felteszi a kérdést, hogy a pártközpont és a parlamenti csoport jelentését dr. Gyárfás Elemér határozati javaslatával és dr. Soós István módosításával az intézőbizottság tudomásul veszi-e?

Intéző bizottság mindkét jelentést dr. Gyárfás Elemér indítványával és dr. Soós István módosításával egyhangúlag elfogadja.

Elnök összefoglalva az elhangzott felszólalásokat, azokra a következőkben ad választ:

A román lapokban sorozatosan megjelenő valótlan állításoknak a „Timpul” című lapban közreadandó cáfolatok ügye az elnökség által megfontolás tárgyává tétetik. A diáksegély-akciót csak a már megkezdett módon tartja eredményesen folytathatónak. Az összes sérelmeknek a Nemzetek Szövetsége előtt való feltárása e pillanatban nem képezheti határozat tárgyát annál kevésbé, mert amint tudva van, a sérelmek összegyűjtését a központi elnökség éppen az intéző bizottság határozata alapján elrendelte, és csak azok feldolgozása után lesz megállapítható, hogy mikor milyen panasz adassék be. Az Udvarhely vármegyei adóztatás, igazságtalan közmunka-szolgáltatás és a reánk nézve hátrányos költségvetési rendszer panaszképpen való feltárása csak akkor lehet helyénvaló, ha az erre vonatkozó konkrét adatok birtokunkban lesznek. Elnök aggályosnak tartaná, hogy egyházaink és iskoláink javára országos gyűjtés indíttassék kormányhatósági jóváhagyás, illetve engedély nélkül, ilyennek kieszközlése pedig reménytelen. Az erőszakos térítések ügyében már megkerestettek az egyházi főhatóságok, és a közeljövőben összehívandó felekezeti értekezleten a kérdés ismét napirendre fog tűzteni.

Intézőbizottság az elnök választ egyhangúlag tudomásul veszi.

2. *Főtítkár* előterjeszti az elnöki tanács javaslatát, melynek értelemben a folyó évi nagygyűlés Sepsiszentgyörgyön, szeptember hó 3. és 4. napjain tartassék meg.

Amennyiben előre nem látható akadály merülne fel, ugyanezen napokon a nagygyűlés Kolozsvárt fog megtartatni.

Pekri Géza bejelenti, hogy a dicsőszentmártoni tagozat elnöksége az esetre, hogyha a nagygyűlés Sepsiszentgyörgyön nem lenne megtartható, készséggel és örömmel ajánlja, hogy a nagygyűlés Dicsőszentmártonban tartassék meg.

Intézőbizottság az elnöki tanács javaslatát egyhangúlag elfogadja.

Dr. Gyárfás Elemér előterjeszti az elnöki tanács javaslatát a gazdasági tanács felállítása tárgyában. Előadja, hogy az 1933. évi marosvásárhelyi nagygyűlés által megállapított formában a gazdasági tanács nem volt megvalósítható, annál kevésbé látszik megvalósíthatónak ez idő szerint a Marostorda megyei tagozat módosított javaslata. Ezért azt indítványozza, hogy ezen ügy tárgyalása vétessék le napirendről.

Intézőbizottság dr. Gyárfás Elemér indítványát elfogadja.

4. *Dr. Gyárfás Elemér* előterjeszti a háromszéki tagozat indítványát a részvénytársaságok súlyos megadóztatása tárgyában. Előadja, hogy mivel egy tételes törvénnyel állunk szemben, más mód nem mutatkozik a sérelem orvoslására, mint hogy a parlamenti csoport a következő ülészakban tegye felszólalás tárgyává a sérelmes rendelkezéseket és kísérelje meg a törvény módosítását.

Intézőbizottság dr. Gyárfás Elemér javaslatát elfogadja.

5. *Főtítkár* előterjeszti elnöki tanács javaslatát kisipari szakosztály felállítása tárgyában, és e végből a szervezeti szabályzat 45. §-ának módosítását oly értelemben, hogy a szakosztályok sorába a kisipari szakosztály is vétessék fel.

Figus Albert ellenzi az előterjesztett indítványt, mert az iparosság megszervezéséről az ülés ily előrehaladott órájában alaposabb tárgyalás nélkül határozni nem lehet. Kéri, hogy az ügy tárgyalása vétessék le a napirendről, mert az iparosság vezérének, Szabó Béni képviselőnek távollétében nem hozható határozat.

Intéző bizottság Figus Albert indítványát elfogadja.

6. *Figus Albert* indítványozza, hogy a jövőben tartandó intéző bizottsági ülések tárgysorozata akként állíttassék össze, illetőleg felszólalások oly értelemben korlátoztassanak, hogy ne a sérelmek felsorolásával merítsük ki a tárgyalási időt, mert a sérelmek amúgy is mindnyájunk előtt ismeretesek, hanem olyan elvi kérdések megvitatása vétessék fel a tárgysorozatba, melyek a magyarság politikai, gazdasági és kulturális irányítását állapítják meg.

Intézőbizottság az előterjesztett indítvány az elnökség figyelmébe ajánlja.

7. *Elnök* előterjesztést tesz az intézőbizottságnak, hogy dr. gr. Bethlen Györgyöt, a párt betegen fekvő elnökét az intézőbizottság üléséből üdvözölje, és azon szeretetteljes kívánságának adjon kifejezést, hogy betegségéből mielőbb felgyógyulva, értékes és felelősségteljes munkájával pártunkat továbbra is vezesse.

Intézőbizottság dr. gr. Bethlen György pártelnököt hosszantartó ünneplésben részesíti, és megbízza az elnöklő ügyvezető alelnököt, hogy üdvözlését és jókívánságait elnöknek tolmácsolja.

Több tárgy nem lévén, elnök az ülést délután 2 órakor berekeszti.

K. m. f.
Dr. Inczédy-Joksman s. k.
elnök
Dr. Deák Gyula s. k.
főtitkár,
jegyzőkönyvvezető

Aláíró ív az 1937. május 29-én megtartott intézőbizottsági ülés résztvevőiről:¹⁸⁹

dr. Hinléder Fels Ákos, Sz.udvarhely; dr. *[olvashatatlan]*; dr. Jodál Gábor; dr. Parecz Béla; dr. Thury Kálmán; Vékás Lajos; dr. Szathmáry Lajos; Figus Albert, Szatmár; Szurdoki Kres Kornél; Bokor Márton; dr. Bölöni Zoltán; Tunyoghy Lajos; dr. Kölcsey Ferenc; Hegedűs Nándor; Béldi Kálmán; Cziffra Kálmán; Takácsy Miklós; dr. Szoboszlai; Szele Márton; dr. Sebesi Jenő; *[olvashatatlan]*; Dr. Deák Gyula; dr. Inczédy Joksman Ödön; Sándor József; Ugron István; Pál Gábor dr.; dr. Sulyok István; Perédy György, Várad; Gyárfás Elemér; Willer József; dr. Boros György; Szász Pál; Gr. Teleki Ádám; dr. Udvari József; Gyallay Domokos; Krenner Miklós; dr. Szász Ferenc; dr. Paál Árpád; dr. Kovács Árpád; Purgly László; Betegh Miklós; *[olvashatatlan]*; dr. Apáthy Árpád; Ferencz József; Pekri Géza; *[olvashatatlan]*; Br. Szentkereszthy; *[olvashatatlan]*; Becsky István; dr. Jakabffy Elemér; gr. Bethlen László; dr. Gyulay János; dr. Kotzó Jenő; Hexner Béla; Dr. Árkossy Jenő.

Fasc. 1, fol. 306-314, gépelt tisztázat, összefűzött, hátlapján pecsét.